

Józef Marčín

WYNAGRODZENIE DUCHOWNYCH W REPUBLICIE SŁOWACKIEJ

W niektórych krajach, jednym z istotnych aspektów finansowania Kościoła jest zabezpieczenie wynagrodzenia osób duchownych pełniących posługę kultu religijnego, którzy na mocy prawa państwowego należą do kategorii *ministres du culte*. Takie rozwiązanie obecne jest przede wszystkim w tych państwach, gdzie wciąż funkcjonuje prawo z czasów Napoleona (np. Belgia). Państwo stara się zabezpieczyć wynagrodzenie dla takich osób ze względu na ich służebną rolę, co jest podyktowane w głównej mierze dobrem społeczeństwa, jak również konsekwencją konfiskaty majątku kościelnego przez państwo.

Relacje pomiędzy państwem a Kościołem zależą przede wszystkim od uwarunkowań historyczno-kulturowych poszczególnych krajów, dlatego w Unii Europejskiej brak jest ujednoczenia stosunków między państwami a Kościołami. W niektórych państwach, takich jak Belgia, Luksemburg, Dania czy Czechy, duchowni wynagradzani są z budżetu państwa.

Przedmiotem artykułu będzie wynagradzanie duchownych na Słowacji z uwzględnieniem uwarunkowań historycznych, jakie miały wpływ na aktualny stan prawny w tej materii.

1. SPRAWY MAJĄTKOWE W LATACH 1948-1989

Przed scharakteryzowaniem poszczególnych aktów normatywnych w Republice Słowackiej dotyczących wynagrodzenia duchowieństwa, nale-

JOZEF MARČÍN FR ICDR, PEDDR – Uniwersytet Katolicki w Ružomberku (Republika Słowacka); e-mail: marcin.jozef@rimkat.sk

ży wspomnieć kilka faktów historycznych. Wydawać by się mogło, że wskazane jest przeanalizowanie czasów Wielkiej Morawy aż do zlikwidowania Cesarstwa Austro-Węgierskiego oraz okresu republikańskiego (1918-1948) wraz z totalitaryzmem komunistycznym (1948-1989). Kwestie te są jednak zbyt obszerne, dlatego na potrzeby niniejszego opracowania uwaga zostanie zwrócona przede wszystkim na okres totalitaryzmu komunistycznego

1.1. Status prawny Kościoła w okresie totalitaryzmu komunistycznego

Dnia 25 lutego 1948 r. doszło do monopolu władzy w Czechosłowackiej Republice Socjalistycznej. Sytuacja ta oznaczała dojście do władzy Komunistycznej Partii Czechosłowacji. Okres komunizmu trwał ponad 40 lat. Nastąpiło zerwanie relacji między państwem a Kościołem. Kościoły były uważane za opozycję.

Zasady prawa wyznaniowego obowiązujące na Słowacji określone zostały w ustawie z 9 maja 1948 r.¹ Ponadto, 18 października 1949 r. rząd wydał specjalne rozporządzenie dotyczące gospodarczego zabezpieczenia Kościołów: rzymskokatolickiego, czechosłowackiego, ewangelickiego, prawosławnego i innych związków wyznaniowych². Kościół grekokatolicki w latach 1950-1968 został zlikwidowany, a po wznowieniu (uchwałą Rządu Nr 205), jego gospodarcze zabezpieczenie określało rozporządzenie rządu³. W myśl tych przepisów, państwo proponowało osobiste wynagrodzenie tym, którzy otrzymali tzw. pozwolenie od państwa. Brak tego pozwolenia oznaczał nieprzyznanie wypłaty oraz uniemożliwiał posługiwanie duszpasterskie. W § 27 zarządzenia prawodawca postanowił: „Państwo nadzoruje kościelny majątek w ten sposób, że bada zarządzanie nim, a sobie zastrzega pierwszeństwo w zatwierdzaniu ważniejszych majątkowo-prawnych działań dotyczących tego majątku. Wypełnianie czynności poszczególnych

¹ Ustawa Konstytucyjna Zgromadzenia Narodowego Republiki Czechosłowackiej z 9 maja 1948 r. Nr 150/1948 Zb §§ 15-17.

² Rozporządzenie Rządu Słowackiej Republiki Socjalistycznej z 17 czerwca 1970 r. uchylające niektóre przepisy rozporządzenia Rządu Nr 219/1949 Zb., Nr 220/1949 Zb., Nr 221/1949 Zb., Nr 222/1949 Zb. i Nr 223/1949 Zb. o gospodarczym zabezpieczeniu Kościołów i związków wyznaniowych przez państwo; Nr 69/1970 Zb.

³ Rozporządzenie Rządu Czechosłowackiej Republiki Socjalistycznej z 13 czerwca 1968 r. o gospodarczym zabezpieczeniu Kościoła grekokatolickiego przez państwo Nr 70/1968 Zb.

organów reguluje Państwowy Urząd do spraw Kościelnych”. Ślub wierności składano według następującej formuły: „Ślubuję na swój honor i sumienie, że będę wierny Czechosłowackiej Republice i jej ludowo-demokratycznemu Rządowi, że nie podejmę niczego, co byłoby przeciwne jej podstawom, bezpieczeństwu i jedności państwa. Będę jako obywatel ludowo-demokratycznego państwa pełnić świadomie swoje powinności, które wypływają z mojej postawy odpowiedzialności i postaram się według moich sił umacniać wysiłek w kierunku budowania dobra ludu” (§ 19). Państwo zapewniło sobie również środki karne w przepisach kodeksu karnego⁴ w postaci określenia przestępstw na tle religijnym, a mianowicie: nadużycia religijnej funkcji (§ 123), zatwierdzania i kontroli nad Kościołami i związkami wyznaniowymi (§ 173), szykanowania z powodu religijnych przekonań i ograniczania wolności wyznania (§ 234)⁵.

Przepisy prawne ograniczające rozporządzanie majątkiem kościelnym doprowadziły do tego, że państwo ingerowało w funkcjonowanie Kościołów i innych związków wyznaniowych. Zgodnie z prawem i uchwalonym budżetem, państwo pokryło Kościołom i innym związkom wyznaniowym zwykłe wydatki wynikające z wykonywania posług religijnych i innych czynności religijnych związanych z administracją kościelną. W uzasadnionych przypadkach udzielało również indywidualnej pomocy w postaci finansowania wyjątkowych wydatków materialnych. System takich relacji oparty został na polityce Józefa II i jego następców, a także Pierwszej Republiki Czechosłowackiej.

Państwo ingerowało również w wewnętrzną strukturę Kościołów. Likwidowano męskie i żeńskie zakony. Obwieszczenie Państwowego Urzędu w stosunku do rzeczy kościelnych z dnia 31 maja 1950 r.⁶ przenosiło majątek zakonów i zgromadzeń na fundusz religijny. Czeski i morawsko-śląski fundusz religijny na Słowacji zostały połączone⁷. Zlikwidowano Kościół grekokatolicki, a jego wiernych włączono do Kościoła prawosławnego. Na podstawie dekretu Państwowego Urzędu ds. Kościoła z dnia 13 lutego

⁴ Ustawa z 12 lipca 1950 r. Kodeks karny Nr 86/1950 Zb.

⁵ M. Č e p l í k o v á, *Štát, cirkvi a právo na Slovensku. História a súčasnosť*, Košice 2005, s. 71-72.

⁶ Obwieszczenie Państwowego Urzędu z 31 maja 1950 r. ds. kościelnych dotyczące przejęcia zarządzania sprawami majątkowymi według funduszu religijnego Nr 351/1950 Č. Z. z. SR. Zob. także: Z. M a t e r k a, *Náboženské fondy*, w: *Slovník veřejného práva československého*, Brno 1932, s. 691-697.

⁷ Obwieszczenie Państwowego Urzędu z 31 maja 1950 r. ds. funduszu religijnego Nr 352/1950 Č. Z. z. SR.

1952 r. (Nr 20295/51-II/1) cały majątek Kościoła grekokatolickiego stał się majątkiem Kościoła prawosławnego⁸.

Po zmianie systemu z ludowo-demokratycznego na socjalistyczny, uchwalono ustawę konstytucyjną Czechosłowackiej Republiki Socjalistycznej⁹. Ustawodawca zapewnił swobodę wyznania, jednak sytuacja Kościoła nie uległa zmianie (nr 32).

1.2. Relacje między Czechosłowacją a Stolicą Apostolską

Nowy reżim szybko przyczynił się do zerwania relacji ze Stolicą Apostolską. Władze wydal�y dyplomatę Stolicy Apostolskiej. Stosunki dyplomatyczne między Czechosłowacją a Stolicą Świętą oficjalnie nie istniały, pomimo obustronnego wysiłku – z większym lub mniejszym powodzeniem – prowadzenia dialogu. Rozmowy nabrały znaczenia po pierwszej sesji *Vaticanum II*, kiedy władza czechosłowacka stwierdziła, że Kościół zmierza do socjalizmu.

W ramach rokowań dokonywano przede wszystkim obsadzania wakatów w diecezjach i tworzenia kościelnych prowincji na Słowacji. Rokowania między Czechosłowacką Republiką Socjalistyczną a Stolicą Świętą zostały zakończone pomyślnie, a w rezultacie wydano dwie konstytucje apostolskie. W konstytucji *Praescriptio sacrosancti*¹⁰ papież Paweł VI uzgodnił granice diecezji morawskiej i słowackiej z granicami państwa. Podkreślił, że jest to realizacja postulatów Soboru Watykańskiego II, a modyfikacja granic jest pierwszym owocem eklezjologii soborowej. Granice diecezji na Słowacji nie odpowiadały do tamtego czasu granicom państwa. Problem ten został rozwiązany przez *modus vivendi* w konstytucji apostolskiej *Ad ecclesiastici regiminis incrementum*¹¹. Druga wojna światowa

⁸ Č e p l í k o v á, *Štát, cirkvi a právo na Slovensku*, s. 72-74.

⁹ Ustawa Konstytucyjna Zgromadzenia Narodowego Czeskiej i Słowackiej Republiki Federalnej z 11 lipca 1960 r. Nr 100/1960 Zb.

¹⁰ P a u l u s P P. VI, *Constitutio apostolica Olomucensis et aliarum Ecclesiarum Olomucensis, Tyrnaviensis, Vratislaviensis et aliarum nova finium dispositio „Praescriptio sacrosancti”*, 30.12.1977, AAS 70 (1978), s. 273-274.

¹¹ P i u s P P. XI, *Constitutio apostolica S. Hippolyt, Viennensis, Strigoniensis et aliarum territoria quarundam dioecesium Reipublicae Cecoslovacae finitimarum nova circumscriptione definiuntur atque ex iis nonnullae administrationes apostolicae ad nutum Sanctae Sedis consituuntur. Insuper aliquae dioeceses, ad provincias ecclesiasticas agriensem et strigoniensem hucusque pertinentes, Apostolicae Sedi immediate subiectae declarantur et paroeciae omnes byzantini ritus in ditione Cecoslovaca positae*

i nastanie komunizmu przerwały reformę administracyjną Kościoła na Słowacji. Papież Pius XI dokonał zmian granic diecezji słowackich: dwie części diecezji wrocławskiej, archidiecezji Czeski Cieszyn i Jeseník zostały włączone do archidiecezji ołomunieckiej; teren trnawskiej administratury apostolskiej oddzielono od archidiecezji ostrzyhomskiej, do której włączono trzy parafie diecezji rabskiej i dwie parafie panonhalmskiego opactwa św. Marcina leżące na Słowacji; trzynaście parafii administratury apostolskiej satmarskiej na Słowacji oddzielono od macierzystej diecezji i włączono do diecezji koszyckiej; diecezje koszycka i rożniawska były wyjęte z jagerskiej prowincji kościelnej i włączone do nowo powstającej prowincji trnawskiej; część diecezji koszyckiej i rożniawskiej na Węgrzech nie zostały uwzględnione w konstytucji Piusa XI.

2. USTAWA O GOSPODARCZYM ZABEZPIECZENIU KOŚCIOŁÓW I ZWIĄZKÓW WYZNANIOWYCH PRZEZ PAŃSTWO

Na Słowacji mamy osiem diecezji rzymskokatolickich, mianowicie bratysławska, trnawska, nitrzańska, żylińska, bańskobystrzycka, które tworzą zachodnią prowincję z siedzibą w Bratysławie, i koszycka, spiską i rożniawską, które tworzą wschodnią prowincję z siedzibą w Koszycach. Poza tym na Słowacji istnieją trzy greckokatolickie eparchie (diecezje), które kierują się prawem wschodnim¹², mianowicie preszowska, koszycka i bratysławska, które tworzą kościół *sui iuris* z siedzibą metropolialną w Preszowie. Z zasięgiem ogólnosłowackim istnieje tutaj wojskowy ordynariat z siedzibą w Bratysławie, do którego należą katolicy obu obrządków. Chodzi w tym przypadku o personalną diecezję. Na Słowacji działa również wiele zakonów męskich i żeńskich, których finansowanie odbywa się w myśl statutów i na działalność których państwo łoży w minimalnym zakresie.

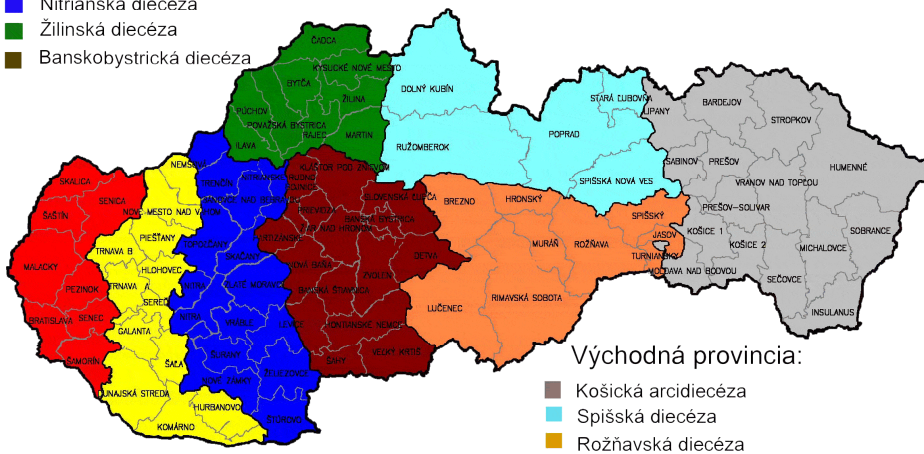
dioecesi Mukacevensi subduntur „Ad ecclesiastici regiminis incrementum”, 2.09.1937, AAS 29 (1937), s. 366-369.

¹² *Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus*, 18.10.1990, AAS 82 (1990), s. 1033-1363. *Kodeks Kanonów Kościołów Wschodnich promulgowany przez papieża Jana Pawła II*, przekład polski, Lublin 2002.

Rímskokatolícka cirkev na Slovensku

Západná provincia:

- Bratislavská arcidiecéza
- Trnavská arcidiecéza
- Nitrianska diecéza
- Žilinská diecéza
- Banskobystrická diecéza

Východná provincia:

- Košická arcidiecéza
- Spišská diecéza
- Rožňavská diecéza

GRÉCKOKATOLÍCKA METROPOLIA NA SLOVENSKU

- riadne znášená farnosť s pravidelnými sv. liturgiami
- miesto, kde sa slávi sv. liturgia, ale ešte nie je znášená farnosť
- miesto, kde sa plánuje zriadiť farnosť

Ustawa o gospodarczym zabezpieczeniu Kościołów i związków wyznaniowych przez państwo jest jednym z najstarszych obowiązujących aktów normatywnych, na podstawie której wypłaca się środki finansowe z budżetu państwa. Wraz z utworzeniem Państwowego Urzędu ds. Religijnych¹³, Zgromadzenie Narodowe 14 września 1949 r. uchwaliło wypłacanie środków finansowych dla Kościołów z budżetu państwa, co było jednym z wielu zarządzeń reżimu komunistycznego mających na celu likwidację swobodnego funkcjonowania Kościołów i związków wyznaniowych (określanych jako nieprzyjaciele klasy robotniczej i ognisko oporu przeciw reżimowi). Chodziło o podporządkowanie Kościołów. Jeszcze przed uchwaleniem tej ustawy Kościoły były pozbawione jakiegokolwiek majątku, posiadając zaledwie plebanie z zabudowaniami i ogrodem oraz kościół i działki pod nimi.

Ustawa postrzegana była jako pozytywny krok w relacjach Kościół–państwo, mimo że narzucała jednostronny model finansowania. Ustawodawca stwierdził, że Kościół pozbawiony troski o dobra materialne może jeszcze efektywniej poświęcać się duchowym czynnościom¹⁴. „Państwo zabezpieczy materialne potrzeby tak, aby mogli się zupełnie poświęcić służbie religijnej i moralnym posługom. Wybawia ich od trosk materialnych [...]”¹⁵. Ustawodawca postanowił, że: 1) osobiste dobra duchownych tworzą: a) podstawowa płaca, b) dodatek wynikający z godności, c) zwiększenie podstawowej płacy wynikające z wysokiej oceny wykonania czynności duszpasterskiej¹⁶; 2) do władzy państwowej Republiki Słowackiej należą: zwiększenie podstawowego wynagrodzenia, określenie warunków dotyczących przyznania dodatku i jego wysokość oraz przyznanie wyższej płacy zasadniczej za wysoką ocenę wykonania czynności duszpasterskich i określenia szczegółów dotyczących tego zwiększenia. Podstawowa pensja zostanie zwiększona w odpowiednim roku o równe procenty i w odpowiednim terminie, gdy wzrośnie podstawa zasadniczej pensji zatrudnionym przy wykonywaniu pracy, zgodnie z interesem publicznym ustawy o wynagradzaniu niektórych pracowników wykonujących pracę w sektorze publicznym i o zmianie i uzupeł-

¹³ Ustawa z 14 października 1949 r. o utworzeniu Państwowego Urzędu ds. Religijnych Nr 217/1949 Zb.

¹⁴ J. Kř i ž, *Zákon o církvích a náboženských společnostech. Komentář*, Praha 2011, s. 113-114.

¹⁵ Z wypowiedzi A. Čepička (były minister sprawiedliwości i pierwszy przewodniczący Państwowego Urzędu ds. Kościoła) podczas przemowy w Zgromadzeniu Narodowym.

¹⁶ Pojęcie czynności duchowej wprowadza ustawa o gospodarczym zabezpieczeniu Kościołów i związków wyznaniowych przez państwo.

nieniu niektórych przepisów¹⁷. W materialnym zabezpieczeniu duchownych chodzi, oprócz propozycji osobistych korzyści, również o wynagrodzenie za przejazdy i przewóz, a także o zabezpieczenie socjalne – zdrowotne i emerytalne (§ 3)¹⁸.

3. ROZPORZĄDZENIE RZĄDU REPUBLIKI SŁOWACKIEJ

Rozporządzenie Rządu Republiki Słowackiej o zabezpieczeniu osobistych świadczeń duchownych Kościołów i związków wyznaniowych¹⁹ obowiązuje od 1 stycznia 2009 r. Ustawodawca stanowi: „Władza Słowackiej Republiki według § 3 ust. 2 ustawy Nr 218/1949 Zb. o gospodarczym zabezpieczeniu Kościołów i związków wyznaniowych przez państwo w brzmieniu ustawy Nr 467/2005 Z. z. ustanawia:

§ 1. (1) Wielkość podstawowej płacy duchownych Kościoła i związków wyznaniowych [dalej: duchowny] według zaszeregowania z racji wykonywanej funkcji do grupy i zaliczonego okresu wykonywanej duszpasterskiej czynności w administracji kościelnej albo w kościelnej instytucji wychowawczej [dalej: czynność duszpasterska] określone są zgodnie ze stopniem podstawowych plac duchownych (załącznik nr 1).

(2) Funkcja duchownego jest zaszeregowana według trudności i obciążenia wykonywanej czynności duszpasterskiej do jednej z grup A, B, C, D, E, F lub G (załącznik nr 2).

¹⁷ Ustawa z 7 listopada 2003 r. o wynagradzaniu niektórych pracowników wykonujących pracę w sektorze publicznym i o zmianie i uzupełnieniu niektórych przepisów Nr 553/2003 Z. z.

¹⁸ R. G y u r i, *Pojem cirkev a náboženská spoločnosť v právnom poriadku SR*, w: *Vybrané teologické témy medzinárodného ekumenického dialógu. Zbiorník z vedeckej konferencie. Košice, 28. máj 2009*, red. P. Dráb, D. Macák, Prešov 2009, s. 34.

¹⁹ Rozporządzenie Rządu Republiki Słowackiej z 13 czerwca 2007 r. o zabezpieczeniu osobistych świadczeń duchownych Kościołów i związków wyznaniowych Nr 299/2007 Z. z. w brzmieniu rozporządzenia Rządu Republiki Słowackiej z 12 grudnia 2007 r. zmieniające rozporządzenie Rządu Republiki Słowackiej Nr 299/2007 Z. z. o zabezpieczeniu osobistych świadczeń duchownych Kościołów i związków wyznaniowych Nr 610/2007 Z. z. i Rozporządzenie Rządu Republiki Słowackiej z 17 grudnia 2008 r. zmieniające rozporządzenie Rządu Republiki Słowackiej Nr 299/2007 Z. z. o zabezpieczeniu osobistych świadczeń duchownych Kościołów i związków wyznaniowych w brzmieniu rozporządzenia Rządu Republiki Słowackiej Nr 610/2007 Z. z. Nr 611/2008 Z. z.

(3) Zaliczanie czasu wykonywania czynności duszpasterskiej określa Kościół albo związek wyznaniowy. Do zaliczania czasu wykonywanej czynności duszpasterskiej można włączyć czas:

- a) przed wykonaniem czynności duszpasterskiej ilość czasu potrzebnego na naukę i nabycie potrzebnego doświadczenia, aby uzyskać możliwość wykonywania tej czynności;
- b) podczas którego duchownemu było odebrane zezwolenie państwa na wykonywanie czynności duszpasterskiej.

(4) Podstawowe wynagrodzenie w wyższym wymiarze należy się duchownemu od pierwszego dnia miesiąca, w którym osiągnął liczbę lat zaliczaną w poczet wykonywanej czynności dla osiągnięcia wyższego stopnia.

§ 2. (1) Duchownemu, który wykonuje funkcję zaliczaną do grupy C, D, E, F albo G, przynależy dodatek wynikający z wyższego stopnia według miary odpowiedzialności i znaczenia wykonywanej funkcji w ramach czynności duszpasterskiej.

(2) Dodatek duchownego z uwagi na zaszeregowanie do określonej grupy:

- a) C – od 6,64 do 23,24 euro miesięcznie;
- b) D – od 16,60 do 39,84 euro miesięcznie;
- c) E – od 26,56 do 66,39 euro miesięcznie;
- d) F – od 43,16 do 99,59 euro miesięcznie;
- e) G – od 66,39 do 165,97 euro miesięcznie.

(3) Wysokość dodatku z uwagi na zaszeregowanie przedkłada Kościół albo związek wyznaniowy.

§ 3. Przy ocenie dobrze wykonanej czynności duszpasterskiej Kościół albo związek wyznaniowy może przyznać duchownemu podniesienie podstawowej płacy aż do wysokości 30% jego podstawowej zapłaty.

§ 4. Znosi się rozporządzenie władzy Czeskiej i Słowackiej Republiki Nr 578/1990 Zb. o regulacji osobistych wynagrodzeń udzielanych duchownym Kościołów i wspólnotom religijnym w brzmieniu rozporządzenia Rządu Republiki Słowackiej Nr 187/1997 Z. z., rozporządzenia Rządu Republiki Słowackiej Nr 691/2004 Z. z. i rozporządzenia władzy Słowackiej Republiki Nr 421/2006 Z. z.

§ 5. Rozporządzenie wchodzi w życie 1 stycznia 2009 r.”

Stopień wynagrodzenia	Czas wykonywania czynności duszpasterskich w latach	Stawki wynagrodzenia podstawowego według pełnionej funkcji						
		Grupa						
		A	B	C	D	E	F	G
1	Do 3	248,84	273,60	302,09	334,34	369,95	408,93	452,89
2	Od 3 do 6	259,32	285,72	315,52	348,55	386,26	427,35	472,14
3	Od 6 do 9	270,27	297,46	328,47	362,85	402,20	445,76	491,85
4	Od 9 do 12	280,71	309,22	342,29	377,06	418,16	464,22	512,38
5	Od 12 do 15	291,61	321,33	355,68	392,19	434,88	481,80	532,52
6	Od 15 do 18	302,90	333,10	369,49	406,86	451,65	499,81	552,60
7	Od 18 do 21	314,23	345,21	382,93	422,31	468,42	517,39	572,69
8	Od 21 do 24	325,56	356,96	396,77	437,79	484,71	535,43	593,25
9	Od 24 do 27	336,86	369,49	410,60	453,32	501,48	553,86	613,78
10	Od 27 do 30	348,18	382,10	423,98	468,80	518,25	572,33	634,28
11	Ponad 30	359,88	394,26	437,79	484,33	535,00	591,16	656,08

Załącznik nr 1 do rozporządzenia Nr 299/2007 Z. z. (Podział podstawowych wynagrodzeń duchownych w euro miesięcznie)

Załącznik nr 2: Kościół Rzymskokatolicki w Republice Słowackiej:

C. diakon, wikariusz, duchowny pomocniczy.

D. aktuariusz, ceremoniarz, archiwista, samodzielny administrator duchowny, proboszcz, administrator, rektor kościoła, duchowny zakonny.

E. dziekan, sekretarz arcybiskupiego urzędu, sekretarz biskupiego urzędu, sekretarz biskupa, duchowny członek zarządu kościoła, kanonik, członek kolegium konsultorów, członek rady kapłańskiej, notariusz sądu kościelnego, członek sądu diecezjalnego.

F. biskup pomocniczy, wikariusz generalny, wikariusz biskupi, wikariusz sądowy, wyższy przełożony wspólnoty zakonnej, sekretarz urzędu arcybiskupiego, radca urzędu arcybiskupiego, kanclerz.

G. arcybiskup, biskup diecezjalny, administrator apostolski²⁰.

4. WNIOSKI

Zarejestrowane Kościoły i związki wyznaniowe finansowane są z budżetu państwa. Państwo bezpośrednimi dotacjami finansuje w ramach zatwierdzonego budżetu wynagrodzenie duchownych w pełnej wysokości. Obecnie sytuację tę normuje ustawa o gospodarczym zabezpieczeniu Kościołów i związków wyznaniowych przez państwo.

Ustawa ta określała sposób wyliczenia wynagrodzenia dla duchownych w sposób ograniczający jego waloryzację według inflacji, np. przy emery-

²⁰ S. Dubiel, *Finansowanie Kościoła i wynagrodzenia duchownych przez państwo w Republice Słowackiej*, „Memoranda. Wiadomości Archidiecezji Lubelskiej” 3 (2004), s. 963-964.

turach. Zwiększenie płac zależało przede wszystkim od dobrej woli partii sprawującej władzę i mogło tym samym stanowić idealne narzędzie do manipulacji Kościołami. W konsekwencji, w latach 1997-2005 pensje duchownych nie były rewaloryzowane. W grudniu 2004 r. znowelizowano regulację osobistych wynagrodzeń udzielanych duchownym związków wyznaniowych²¹, co częściowo dotyczyło wysokości płac.

Mógłby ktoś powiedzieć, że przecież Kościół jest z natury bogaty. Należy jednak zauważyć, że majątek Kościoła nie jest majątkiem kapłana posługującego w danym miejscu. Ten majątek Kościół może spożytkować tylko na określone cele, które są ściśle wskazane w prawie kanonicznym²².

Od 2006 r. wprowadzono możliwość ubiegania się o państwowe dotacje dla żeńskich klasztorów przez wyższych przełożonych zakonnych, ponieważ wcześniej nie były one w żaden sposób finansowane.

Sam system finansowania zawiera oprócz politycznego ryzyka również i korzyści, zwłaszcza dla duchownych, gdyż jawność w sprawie finansowego zabezpieczenia stawia ich na równi z zatrudnionymi przez państwo (choć Kościoły pod względem publicznoprawnym są szczególnymi społecznościami swoistego rodzaju – *sui generis*), a to stwarza dla nich ekonomiczną pewność. System przedstawia wielką korzyść również dla wiernych, na ile nie są oni bezpośrednio zobowiązani do wspierania własnego wyznania religijnego w pełnym wymiarze. To wszystko rzutuje na relacje pomiędzy samymi Kościołami i związkami wyznaniowymi, które dzięki przyjętym rozwiązaniom są nienagane. Obecnie jednak związki wyznaniowe czują potrzebę pewnej nowelizacji systemu finansowania, która nie ma zaburzać ogólnej koncepcji systemu, a rozwiązać poszczególne problemy, jakie wiążą się z finansowaniem. Należy zatem uznać, że rozdzielenie Kościoła od państwa we wszelkich możliwych aspektach tak prawnych, jak filozoficznych na Słowacji nie istnieje.

Mimo pewnych braków można powiedzieć, że współpraca państwa i Kościoła obecnie jest dobra. Związki wyznaniowe mogą proponować swoje rozwiązania dotyczące zarówno spraw personalnych, jak i materialnych,

²¹ Rozporządzenie Rządu Republiki Słowackiej z 1 grudnia 2004 r. zmieniające i uzupełniające rozporządzenie Czeskiej i Słowackiej Republiki Federalnej Nr 578/1990 Zb. o zabezpieczeniu osobistych świadczeń duchownych Kościołów i związków wyznaniowych w brzmieniu rozporządzenia Rządu Republiki Słowackiej Nr 187/1997 Z. z. Nr 691/2004 Z.z.

²² *Codex Iuris Canonici auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus*, 25.01.1983, AAS 75 (1983), pars II, s. 1-317; *Kodeks Prawa Kanonicznego*. Przekład polski zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu, Poznań 1984.

w tym uczenia religii, kształcenia i wychowywania duchownych oraz świeckich współpracowników we własnych szkołach i w innych ośrodkach, w tym na studiach teologicznych, organizowania zgromadzeń publicznych bez potrzeby informowania władz, posiadania materialnego i duchowego dobra, posiadania prawa do dóbr materialnych i niematerialnych. Ponadto mogą posiadać drukarnie, wydawnictwa, a w konsekwencji wydawać własne książki, zakładać i prowadzić własne instytucje kulturalne i socjalne oraz prowadzić je w państwowych placówkach, o ile jest to zgodne z prawem. Mają również prawo wysyłać swoich przedstawicieli za granicę i przyjmować wysłanników zagranicznych. Słowacja w swoich rozporządzeniach oraz umowach zawieranych z zarejestrowanymi związkami wyznaniowymi gwarantuje nietykalność świętych miejsc i kościołów, które na podstawie prawa kanonicznego i wewnętrznych przepisów związków wyznaniowych przeznaczone są do sprawowania kultu. Wyjątek dotyczy jedynie przypadku zagrożenia życia, zdrowia lub uszczerbku na majątku. Wierni mają prawo decydować o wyborze własnej drogi życiowej²³.

BIBLIOGRAFIA

Źródła prawa

- P a u l u s** P P. VI, Constitutio apostolica Olomucensis et aliarum Ecclesiarum Olomucensis, Tyrnaviensis, Vratislaviensis et aliarum nova finium dispositio „Praescriptionum sacrosancti”, 30.12.1977, *Acta Apostolicae Sedis* 70 (1978), s. 273-274.
- P i u s** P P. XI, Constitutio apostolica S. Hippolyt, Viennensis, Strigoniensis et aliarum territoria quarumdam dioecesium Reipublicae Cecoslovacae finitimarum nova circumscriptione definiuntur atque ex iis nonnullae administrationes apostolicae ad nutum Sanctae Sedis consituuntur. Insuper aliquae dioeceses, ad provincias ecclesiasticas agriensem et strigoniensem hucusque pertinentes, Apostolicae Sedi immediate subiectae declarantur et paroeciae omnes byzantini ritus in ditione Cecoslovaca positae dioecesi Mukacevensi subduntur „Ad ecclesiastici regiminis incrementum”, 2.09.1937, *Acta Apostolicae Sedis* 29 (1937), s. 366-369.
- Ustawa z 14 października 1949 r. o utworzeniu Państwowego Urzędu ds. Religijnych Nr 217/1949 Zb.
- Ustawa z 12 lipca 1950 r. Kodeks karny Nr 86/1950 Zb.
- Ustawa Konstytucyjna Zgromadzenia Narodowego Republiki Czechosłowackiej z 9 maja 1948 r. Nr 150/1948 Zb.

²³ M. Š a b o, *Model financovania Katolíckej cirkvi v SR*, Bratislava 2008, s. 176-180.

- Ustawa z 7 listopada 2003 r. o wynagradzaniu niektórych pracowników wykonujących pracę w sektorze publicznym i o zmianie i uzupełnieniu niektórych przepisów Nr 553/2003 Z. z.
- Ustawa Konstytucyjna Zgromadzenia Narodowego Czeskiej i Słowackiej Republiki Federalnej z 11 lipca 1960 r. Nr 100/1960 Zb.
- Obwieszczenie Państwowego Urzędu z 31 maja 1950 r. ds. kościelnych dotyczące przejęcia zarządzania sprawami majątkowymi według funduszu religijnego Nr 351/1950 Č. Z. z. SR.
- Obwieszczenie Państwowego Urzędu z 31 maja 1950 r. ds. funduszu religijnego Nr 352/1950 Č. Z. z. SR.
- Rozporządzenie Rządu Republiki Słowackiej z 1 grudnia 2004 r. zmieniające i uzupełniające rozporządzenie Czeskiej i Słowackiej Republiki Federalnej Nr 578/1990 Zb. o zabezpieczeniu osobistych świadczeń duchownych Kościołów i związków wyznaniowych w brzmieniu rozporządzenia Rządu Republiki Słowackiej Nr 187/1997 Z. z., Nr 691/2004 Z. z.
- Rozporządzeniem władzy Nr 566/2006 Z. z. Rozporządzenie Rządu Republiki Słowackiej o zabezpieczeniu osobistych świadczeń duchownych Kościołów i związków wyznaniowych, Nr 467/2005 Z. z.
- Rozporządzenie Rządu Republiki Słowackiej z 13 czerwca 2007 r. o zabezpieczeniu osobistych świadczeń duchownych Kościołów i związków wyznaniowych Nr 299/2007 Z. z. w brzmieniu rozporządzenia Rządu Republiki Słowackiej z 12 grudnia 2007 r. zmieniające rozporządzenie Rządu Republiki Słowackiej Nr 299/2007 Z. z. o zabezpieczeniu osobistych świadczeń duchownych Kościołów i związków wyznaniowych Nr 610/2007 Z. z.
- Rozporządzenie Rządu Republiki Słowackiej z 17 grudnia 2008 r. zmieniające rozporządzenie Rządu Republiki Słowackiej Nr 299/2007 Z. z. o zabezpieczeniu osobistych świadczeń duchownych Kościołów i związków wyznaniowych w brzmieniu rozporządzenia Rządu Republiki Słowackiej Nr 610/2007 Z. z., Nr 611/2008 Z. z.
- Rozporządzenie Rządu Słowackiej Republiki Socjalistycznej z 17 czerwca 1970 r. uchylające niektóre przepisy rozporządzenia Rządu Nr 219/1949 Zb., Nr 220/1949 Zb., Nr 221/1949 Zb., Nr 222/1949 Zb. i Nr 223/1949 Zb. o gospodarczym zabezpieczeniu Kościołów i związków wyznaniowych przez państwo Nr 69/1970 Zb.
- Rozporządzenie Rządu Czechosłowackiej Republiki Socjalistycznej z 13 czerwca 1968 r. o gospodarczym zabezpieczeniu Kościoła grekokatolickiego przez państwo Nr 70/1968 Zb.

Literatura

- Čeplíková Margita, Štát, cirkvi a právo na Slovensku. História a súčasnosť, Košice 2005.
- Dubiel Stanisław, Finansowanie Kościoła i wynagrodzenia duchownych przez państwo w Republice Słowackiej, *Memoranda. Wiadomości Archidiecezji Lubelskiej* 3 (2004), s. 958-965.
- Gyuri Róbert, Pojem cirkev a náboženská spoločnosť v právnom poriadku SR, w: *Vybrané teologické témy medzinárodného ekumenického dialógu*. Zbiornik

z vedeckej konferencie. Košice, 28. máj 2009, red. P. Dráb, D. Macák, Prešov 2009, s. 29-36.

Kříž J a k u b, Zákon o církvích a náboženských společnostech. Komentář, Praha 2011.

M a t e r k a Z d e n ě k, Náboženské fondy, w: Slovník veřejného práva československého, Brno 1932.

Š a b o M a r t i n, Model financovania Katolíckej cirkvi v SR, Bratislava 2008.

The Remuneration of the Clergy in the Slovak Republic

S u m m a r y

This article discusses the reward system of the clergy by the state. Slovakia is one of the few countries where the priests – servants cult the of worship, are rewarded by the state. At first glance, it seems that it is an expression of generosity to the Church, but history shows that the reason of it there is an attempt to subjugate the Church by the State. That's why the first part of the article began a brief overview of the history of the financial relations of Church and State in the years 1948-1949, and then author went on a particular Act No. 218/1949. It was about the economic security of the Church. According to the regulations from 14.10.1949 (one of the oldest legal writing) depending on the financial resources were paid from the state budget.

Słowa kluczowe: państwo, Kościół, bezpieczeństwo ekonomiczne, prawo

Key words: state, Church, economic security, law